

Koncepcia zdravotnej starostlivosti v odbore klinická psychológia

Číslo: 16532-1/2006-OZS

Dňa: 24. 5. 2006

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky podľa § 45 ods. 1 písm. a) zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 350/2005 Z. z. vydáva túto koncepciu:

1. Náplň zdravotnej starostlivosti v odbore klinická psychológia

Klinická psychológia je špecializačný odbor, ktorý sa zaoberá duševným životom z hľadiska zdravia a choroby. Klinická psychológia je sústavou základných poznatkov v takto vymedzenom predmete. Základné oblasti klinickej psychológie z hľadiska teoretických a operatívnych poznatkov tvoria:

- psychopatológia,
- patopsychológia,
- klinická psychodiagnostika,
- psychoterapia,
- rehabilitácia a reedukácia,
- psychosomatika,
- neuropsychológia,
- psychológia zdravia.

1.1. Náplň a hlavné úlohy starostlivosti v odbore klinická psychológia, vymedzenie činnosti

1.1.1. V prevencii uplatňujú klinickí psychológovia špecifické poznatky z oblasti psychohygieny a psychológie zdravia. Podieľajú sa na utváraní optimálneho životného štýlu, pôsobia v smere predchádzania škodlivým návykom a závislostiam a v smere harmonizácie medziľudských vzťahov vo všetkých oblastiach života. Podieľajú sa na včasnom zisťovaní porúch duševného zdravia, sledujú duševný vývin a jeho zmeny u detí, sú významnými účastníkmi preventívnych programov, vykonávajú skríningové vyšetrenia a vedú psychostimulačné programy. Klinickí psychológovia sa podieľajú na vyhľadávaní rizikových jedincov a skupín. Krízové intervencie poskytujú psychológovia v náročných životných situáciách pre deti, mladistvých, ľudí v kríze, osamelých a starých ľudí, pri nehodách, nešťastiach a katastrofách, pri ohrození, strate zdravia a života. V sekundárnej prevencii vyvíjajú a aplikujú psychologické preventívne programy na podporu zdravia, na predchádzanie alebo obmedzenie recidív a relapsov ochorení, hospitalizmu a predčasnej invalidizácie. Zúčastňujú sa komplexnej terapie, rehabilitácie a resocializácie chronicky chorých ľudí s trvalými somatickými, psychickými a zmyslovými defektmi. Klinickí psychológovia majú svoje miesto pri príprave Národných programov na podporu zdravia.

1.1.2. V diagnostike podáva psychologické vyšetrenie informácie o vývine a stave psychických funkcií a o osobnosti vyšetřovaného. Objektivizuje druh a mieru porúch

psychických funkcií a schopností, zmeny v osobnosti chorého, jeho reakcie na ochorenie, poruchu alebo defekt. Zameriava sa i na schopnosť zvládať náročnú situáciu a toleranciu stresovej odpovede vrátane náročných diagnostických a liečebných zákrokov. Zameriava sa i na úroveň a kvalitu saturácie potrieb v citových a sociálnych vzťahoch vrátane partnerského a sexuálneho života. Klinický psychológ samostatne vykonáva diferenciálne diagnostické vyšetrenia najmä v diagnosticky nejasných prípadoch. Významne sa tak podieľa na diagnostickom procese, pri stanovení správneho, účelného a individuálne vhodného terapeutického postupu a na posúdení postupu a účinnosti psychoterapie. V rámci psychodiagnostiky používa popri klinických metódach aj špeciálne testové metódy podľa vlastného výberu. Zistené závery postupuje ďalším odborníkom, predovšetkým ak ide o konziliárne psychodiagnostické vyšetrenie na žiadosť lekára a slúžia i na rozhodovanie o ďalšej psychologickú starostlivosti.

- 1.1.3. V terapeutickú činnosť klinický psychológ samostatne aplikuje rôzne formy individuálnej, skupinovej a komunitnej terapie, psychologickú intervenciu a modifikáciu duševných stavov a správania. V rámci bazálneho prístupu (najmä s použitím metód racionálnej terapie, krízovej intervencie a základných psychologických poznatkov) prispieva k emočnej podpore a podpore salutogenézy. Podľa odboru, v ktorom klinický psychológ väčšinou pracuje alebo ak sa certifikuje v určitej činnosti, môže realizovať i prislúchajúce špecifické metódy a prístupy (tréning psychických funkcií, neuropsychologická rehabilitácia a reedukácia na obnovenie poškodených psychických funkcií, psychoprofylaxia, príprava na pôrod, relaxačné metódy, hypnóza, biofeedback a podobne). Certifikovaná pracovná činnosť v psychoterapii je pôsobenie psychologickými prostriedkami, systematicky zamerané nielen na špecifickú poruchu alebo problém, ale aj na vývin, dozrievanie a diferenciáciu psychických zložiek s ich postupnou integráciou, dozrievaním osobnosti a zvyšovaním jej adaptačného potenciálu.
- 1.1.4 V poradenskej činnosti sa zameriava na odbornú pomoc pri riešení osobných, sociálnych, profesionálnych, výchovných a iných životných problémov vo vzťahu k zdraviu, jeho ohrozeniu a poškodeniu. Klinický psychológ pôsobí ako poradca najmä v špecializovanej ambulantnej starostlivosti, v krízových centrách, na linkách dôvery, v doliečovacích zariadeniach, v stacionároch, ale aj v iných formách intervencií pri látkových i nelátkových závislostiach a pri rizikovitom správaní.
- 1.1.5. V posudkovej činnosti hodnotí klinický psychológ duševný stav, duševné funkcie, schopnosti a osobnosť predovšetkým z hľadiska úrovne pracovných a špecifických spôsobilostí, ich narušenia alebo obmedzenia v dôsledku telesného poškodenia, ochorenia, defektu alebo psychickej poruchy.
Spolupodieľa sa na posudzovaní zdravotnej spôsobilosti na výkon niektorých činností.^{1),2),3)}
- 1.1.6. V znaleckej činnosti vystupuje klinický psychológ ako znalec, ak bol ustanovený podľa osobitného predpisu,⁴⁾ alebo ako konzultant lekára, prípadne iného odborníka.

¹⁾ Zákon č. 473/2005 Z.z., vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 33/2006 Z.z. o podrobnostiach posudzovania zdravotnej spôsobilosti osôb na poskytovanie služieb v oblasti súkromnej bezpečnosti súkromnými bezpečnostnými službami.

²⁾ Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 164/1997 Z.z. o zdravotnej spôsobilosti na vedenie motorového vozidla.

³⁾ § 21 ods.2 zákona č. 93/2005 Z.z. o autoškólach a o zmene a doplnení niektorých zákonov a vyhlášky č. 322/2005, ktorou sa ustanovuje zameranie psychologických vyšetrení inštruktorov autoškól a ich rozsah.

⁴⁾ Zákon č. 382/2004 Z.z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 490/2004 Z.z.

1.1.7. Vo vedecko-výskumnej a pedagogickej činnosti je klinický psychológ riešiteľom výskumných úloh alebo projektov svojho pracoviska, kde môže testovať vlastné hypotézy a využíva vlastné metódy pri sledovaní psychologických aspektov choroby, zdravia a liečby, pri vyvíjaní a overovaní nových diagnostických metód a nových foriem starostlivosti o zdravie a posudzovania ich efektivity. Realizuje i samostatne základný psychologický výskum so zameraním na rozvoj teórie a praxe klinickej psychológie, psychodiagnostiky, psychoterapie, duševnej hygieny a podobne.

1.2. Charakteristika starostlivosti

1.2.1. Klinicko - psychologická starostlivosť je podstatnou zložkou starostlivosti o zdravie. Je súčasťou systému zdravotnej starostlivosti o osoby v zmysle definície zdravia Svetovej zdravotníckej organizácie: „Zdravie je stav úplnej telesnej, duševnej a sociálnej pohody.”

1.2.2. Klinický psychológ zodpovedá za všetku odbornú činnosť, ktorú v zdravotníctve vykonáva.

1.2.3. Klinický psychológ vedie o pacientoch zdravotnú dokumentáciu,⁵⁾ vedie si vlastný register pacientov.

1.3. Vzťah klinickej psychológie k ostatným medicínskym odborom – spolupráca

1.3.1. Klinický psychológ je spolupracovníkom lekárov a iných zdravotníckych pracovníkov pri riešení diagnostických, terapeutických a preventívnych problémov. Úzko spolupracuje so špecializačnými odbormi: psychiatria, neurológia, pediatria, vnútorné lekárstvo a onkológia. Klinický psychológ ďalej spolupracuje so špecializačnými odbormi: traumatológia, gynekológia, dermatovenerológia, geriatria, liečebná rehabilitácia a podobne.

1.4. Odborno-metodické vedenie starostlivosti v odbore klinická psychológia

1.4.1. Odbor klinickej psychológie organizačne riadi a metodicky vedie Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky v spolupráci s hlavným odborníkom Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky pre klinickú psychológiu. Hlavného odborníka vymenúva minister zdravotníctva Slovenskej republiky.

1.4.2. V zdravotníckych zariadeniach sa zriaďujú pracoviská klinickej psychológie ako súčasť špecializovanej ambulantnej starostlivosti.

1.4.3. Ak v zdravotníckom zariadení pracujú traja alebo viacerí klinickí psychológovia, môže sa zriadiť samostatné oddelenie klinickej psychológie. Oddelenie klinickej psychológie vedie primár alebo vedúci oddelenia.

1.4.4. Personál oddelenia klinickej psychológie tvoria klinickí psychológovia a psychologickí asistenti, prípadne sestry.

1.4.5. Vedúci oddelenia klinickej psychológie je klinický psychológ s minimálne 12-ročnou odbornou praxou, z toho špecializáciou v klinickej psychológii minimálne 9 rokov.

5) Zákon č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

1.5. Povinné hlásenia a spracovanie štatistických dát

Klinický psychológ a príslušná stavovská organizácia spolupracujú pri spracovávaní štatistických dát a ich hlásení s Národným centrom zdravotníckych informácií.

1.6. Dispenzarizácia

Klinický psychológ nemá vlastný dispenzár, ale poskytuje starostlivosť aj pre pacientov dispenzarizovaných u iných odborníkov (poradne pre deti s rizikovým vývinom, endokrinologické a metabolické poradne a podobne) na odporúčanie lekára, ktorý vedie pacienta v dispenzári.

2. Rozvoj starostlivosti v odbore klinická psychológia

2.1. Trendy vývoja starostlivosti v odbore klinická psychológia v nasledujúcich 5 – 10 rokoch

V súlade s rozvojom v ostatných vyspelých krajinách možno predpokladať, že trend vývoja v klinickej psychológii v najbližších 5-10 rokoch bude charakterizovať :

- **integratívnosť** teoretických východísk a praktických spôsobilostí v oblasti chápania motivácie, osobnosti, výkladu psychopatológie, v praktickej činnosti diagnostickej i terapeutickej,
- **biopsychosociálny prístup** - dôsledné aplikovanie polyetiologického chápania vzniku a priebehu psychických a psychosomatických porúch s výstupmi pre diagnostiku a terapiu,
- **kvalita života** - vzhľadom ku komplexnému chápaniu zdravia bude i klinická psychológia viac prispievať nielen k odstráneniu chorobných príznakov a zmierneniu utrpenia, ale aj k zvýšeniu kvality života v oblasti psychickej a sociálnej,
- **multidisciplinárnosť** - pokračovanie v trende, kde sa o jedinca s prežívaním a správaním na kontinuu choroba - zdravie stará celý tím odborníkov nielen z oblasti medicíny, ale aj psychológie, sociálnej práce, liečebnej a špeciálnej pedagogiky a podobne,
- **rozvoj v oblasti psychológie zdravia a salutogenézy,**
- **rozvoj urgentnej psychológie v krízových udalostiach pri nehodách, nešťastiach a katastrofách.**

2.2. Hlavné problémy starostlivosti v odbore, riešenie problémov

Hlavný odborník pre klinickú psychológiu a stavovská organizácia sa pozývajú na tvorbu návrhov legislatívnych zmien, v záujme zachovania kontinuity a zákona o psychologickéj činnosti.⁶⁾

Zástupcovia klinických psychológov spolupracujú s Ministerstvom zdravotníctva Slovenskej republiky v Katalogizačnej komisii, Kategorizačnej komisii, Akreditačnej komisii a v ďalších oblastiach rozhodujúcich pre organizáciu a zabezpečenie psychologickéj činnosti v rezorte zdravotníctva. O problémoch v odbore klinická psychológia sú informovaní a prizývaní k formulácii a riešeniu problémov, ktoré za psychológov nesmú podávať psychiatri alebo iní odborníci.

Duševné zdravie je rovnako dôležité ako zdravie telesné. Prejavy duševných porúch a úrazov nie sú zjavné, preto sa ľahko prehliadnu a často zostávajú neliečené alebo sú liečené nesprávne.

6) § 1 až 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 199/1994 Z.z. o psychologickéj činnosti a Slovenskej komore psychológov v znení neskorších predpisov.

Časovo náročná príprava klinického psychológa vyžaduje vedenie od klinického psychológa, ktorý nie je primerane honorovaný.

Absentuje príprava a klinicko-psychologická starostlivosť v rámci viacerých medicínskych odborov i v oblasti neodkladnej zdravotnej starostlivosti.

2.3. Medzinárodná spolupráca

Medzinárodná spolupráca prebieha v rámci medzinárodných odborných podujatí a formou:

- stykov Slovenskej psychoterapeutickej spoločnosti /SPS/ s Európskou asociáciou psychoterapie,
- stykov s Európskou federáciou psychologických asociácií /EFPA/,
- účasťou slovenských klinických psychológov na vedeckých výskumných projektoch a grantoch / Socrates, Erasmus a iné/,
- zahraničnými študijnými pobytmi, stážami.

3. Vzdelávanie pracovníkov v odbore

3.1. Špecializačné štúdium, certifikačné štúdium

Ďalšie vzdelávanie psychológov na výkon špecializovaných pracovných činností a výkon certifikovaných pracovných činností sa uskutočňuje v akreditovaných špecializačných študijných programoch a v certifikačných študijných programoch podľa osobitného predpisu.⁷⁾

3.2. Sústavné vzdelávanie

Sústavné vzdelávanie sa uskutočňuje podľa osobitného predpisu.⁸⁾

4. Záverečné ustanovenie

Zrušuje sa koncepcia odboru Klinická psychológia číslo 1028/93/B1-Z uverejnená vo Vestníku Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, čiastka 14-18 zo dňa 28. decembra 1993.

5. Nadobudnutie účinnosti

Táto koncepcia nadobúda účinnosť 1. júna 2006.

Rudolf Z a j a c, v.r.
minister

7) Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 743/2004 Z.z. o spôsobe ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, sústave špecializačných odborov a sústave certifikovaných pracovných činností.

8) Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 366/2005 Z.z. o kritériách a spôsobe hodnotenia sústavného vzdelávania zdravotníckych pracovníkov.